

1. ΤΟ ΦΩΣ ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΚΡΙΤΩΤΕΡΟΝ
ΑΠΟ ΤΟ ΣΚΟΤΟΣ

Ἀπὸ τὸν Πρόλογο τοῦ ἔκτου Μέρους τῆς
«Στοιχειώδους Ἐγκυκλοπαιδείας τῶν Παιδικῶν
Μαθημάτων» τῶν Γ. Γενναδίου καὶ Γ. Λασσάνη

[...] Καθὼς [...] μεταξύ ὄλων τῶν ἔθνων, εὐρίσκονται κατὰ δυστυχίαν καὶ εἰς τὸ ἡμέτερόν τινες, οἱ ὅποιοι, θέλοντες ἢ διόλου νὰ σβύσωσι τὴν παιδείαν, ἢ νὰ τὴν ἀποκαταστήσωσι μονοπωλεῖον, ἀγωνίζονται μὲ ὄλας τὰς δυνάμεις νὰ τὴν παραστήσωσιν ὡς ἐπιβλαβὴ εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον, ἢ τουλάχιστον εἰς τὴν κατωτέραν τάξιν τοῦ λαοῦ. Ἄλλ' ἐπέρασαν οἱ καιροὶ ἐκεῖνοι, ὅτε οἱ σοφισταὶ οὗτοι εὗρισκαν ὁπαδοὺς εἰς τὰ ὀλέθρια καὶ κοινοβλαβῆ αὐτῶν δόγματα. Ὁ πυκνὸς ἐκεῖνος καὶ σκοτεινὸς πέπλος, ὁ ὅποιος ἐσκέπαζε τὸς αἰῶνας τὸν κόσμον ὅλον, ἐξεσχίσθη τῶρα, καὶ πλεόν δὲν ἔμεινε κανεὶς, ὅστις ν' ἀμφιβάλλῃ ἀκόμη ὅτι τὸ φῶς εἶναι προκριτώτερον ἀπὸ τὸ σκότος, καὶ ἡ ἀλήθεια προτιμότερα ἀπὸ τὸ ψεῦδος. Τώρα καὶ ὁ καλὸς χριστιανός, καὶ ὁ ἀγαθὸς πολίτης, καὶ ὁ ἀπλῶς φιλόνηθρωπος νομίζουσι τὴν καλὴν ἀνατροφὴν τοῦ λαοῦ ὡς τὸ πρῶτιστον ἀπὸ τὰ συντελοῦντα εἰς τὴν εὐδαιμονίαν ὁποιασδήποτε κοινωνίας. Ἐπειδὴ ὁ μὲν καλὸς χριστιανὸς γνωρίζει καθαρῶς, ὅτι ἡ βάσις πάσης χριστιανικῆς ἀρετῆς εἶναι ἡ γνῶσις τῶν ὀρθῶν καὶ ἀλανθᾶστων δογμάτων τῆς ἱερᾶς καὶ ἀμωμήτου ἡμῶν Πίστεως· αὕτη δὲ δὲν ἀποκτάται, εἰμὴ διὰ τῆς ἀληθινῆς παιδείας. Ὁ δὲ ἀγαθὸς πολίτης βλέπει τὴν εὐδαιμονίαν τῆς κοινωνίας πάντοτε ἀνάλογον μὲ τὸν φωτισμὸν τῆς, καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς ἴσην μὲ τὰς νοερὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις τῶν μελῶν τῆς. Αὐτὸς βλέπει προσέτι, ὅτι ὅταν ἔθιμα ἀρχαιότατα καταστήσωσι νὰ ριζωθῶσιν εἰς ἓν ἔθνος καὶ νὰ γείνωσι δευτέρα φύσις, τότε οὔτε κράτος οὔτε νόμοι δύνανται νὰ μεταμορφώσωσι τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἔθνους τούτου, ἀλλὰ μόνη ἡ ἀνατροφὴ καὶ ἐκπαίδευσις τῆς νεολαίας. Ὁ δὲ φιλόνηθρωπος εὐρίσκων πανταχοῦ τὴν ἀμάθειαν σύντροφον ἀχώριστον τῶν φρικωδεστάτων

Ἄγωνας. Ἡ περίοδος στὴν ἀφετηρία τῆς, χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ γενικὴ τάση γιὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ὄχι μόνον ἡ ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία, ἀλλὰ καὶ ἡ πολιτισμικὴ προαγωγή καὶ ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία τῶν κατοίκων τῆς χώρας. Παράλληλα, μέσα στὶς κακουχίες τοῦ πολέμου, γίνονται προσπάθειες γιὰ τὴν ὁργάνωση κρατικῆς μηχανῆς. Στὸ χῶρο τῶν πνευματικῶν ἐπιδόσεων κυριαρχοῦν οἱ ἀρχεὲς τοῦ Διαφωτισμοῦ.

πλανῶν καὶ ἐλαττωμάτων, εἰς τὰ ὅποια ἡμπορεῖ νὰ ὑποπέσῃ ὁ ἄνθρωπος, εὐρίσκων, λέγω, τοὺς πονηροὺς καὶ κακοῦργοις χωρὶς ἐξαίρεσιν κακοαναθρεμμένους, εὐχεται τὴν παῦσιν τοῦ κακοῦ, καὶ προσφορώτερον μέσον πρὸς τὸ τέλος τοῦτο δὲν γνωρίζει, εἰμὴ τὴν παιδείαν, τὸ θεμέλιον πάσης καλῆς ἀνατροφῆς. [...]

1822

2. ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΚΑΘΕ ΠΕΦΩΤΙΣΜΕΝΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

Προκήρυξη τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας, μιᾶς ἀπὸ τὶς τρεῖς μεγάλες τοπικῆς διοικήσεις πὸν ὀργανώθηκαν ἀμέσως μετὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Ἀγώνα (βλ. τ. 3)

Κάθε πεφωτισμένη Διοίκησις ἔχει χρέος νὰ φροντίξῃ διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν πολιτῶν, διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ διὰ τὴν καλὴν νομοθεσίαν, καθότι δι' αὐτῶν ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ταυτίζεται μετὰ τὴν ἀρετὴν, γνωρίζει τὰ καθήκοντά του πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τοὺς ὁμοίους του, καὶ χειραγωγεῖται εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εὐδαιμονίας. Οἱ Λυκοῦργοι καὶ Σόλωνες ἐπλαστούργησαν Σακράτας, Φωκίωνα, Θεμιστοκλέας, Ἀριστείδας, Δημοσθένεις, Πλάτωνα καὶ ὅλους τοὺς ἀθανάτους ἥρωας τῆς Ἑλλάδος· ὁ δὲ Μωάμεθ κατεβύθωσε τὴν μητέρα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας εἰς τὸν ζόφον τῆς ἀμαθείας, τῆς κακοθείας, καὶ τοῦ ἐγκλήματος. Ἄρα ὁ ἄνθρωπος δὲν γεννᾶται φύσει κακοῦργος ἢ ἐνάρετος, ἀλλ' ἡ διοίκησις τὸν ἀποκατασταίνει τοιούτοτρόπον. Διὰ τοῦτο ἡ σεβαστὴ Πελοποννησιακὴ Γερουσία, μ' ὄλας τὰς πολυμερίμους καὶ κατεπειγούσας ἀνάγκας τῆς πατρίδος, ἔλαβε πατριωτικὴν κηδεμονίαν διὰ τὴν ἀγωγὴν τῆς νεολαίας προθυμουμένη νὰ συστήσῃ σχολεῖον εἰς ταύτην τὴν πόλιν, ἀνάλογον τῆς παρουσίας περιστάσεως, διὰ τοῦ διωρισμένου ἐπὶ τούτου ἐφόρου Ἀρχιμανδρίτου κυρίου Γρηγορίου Δικαίου τοῦ καὶ Γερουσιαστοῦ.¹ Προσκαλεῖ δὲ ἀξιότους διδασκάλους

1. Ὁ Παπαφλέσσας.

διὰ νὰ διδάξουν διὰ τῆς Λαγκαστερίου μεθόδου¹ κοινὰ γράμματα, ἑλληνικά, μαθηματικά, καὶ πρὸς τοῦτοις τὴν ἰταλικὴν καὶ γαλλικὴν διάλεκτον· προσκαλεῖ δὲ καὶ τὴν φιλομαθῆ νεολαίαν ἀφ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον νὰ συντρέξῃ ἐδῶ διὰ νὰ διδαχθῇ ἀμισθί, κηρύττουσα ὅτι κάθε μαθητῆς δὲν θὰ ἐξοδεύσῃ ἄλλο τι παρὰ διὰ τὰ βιβλία του καὶ διὰ τὴν ζωοτροφίαν του. Διατάττει δὲ τοὺς γονεῖς νὰ μὴ παραμελήσουν τὸ ἱερὸν χρέος των, ἀλλὰ νὰ φροντίσουν ἐπιμόνως διὰ τὴν παιδείαν τῶν τέκνων των.

1822 τῆ 16 Μαρτίου, Τριπολιτσά

3. ΤΑ ΠΕΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΑ ΕΘΝΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΝΑΡΑΠΟΛΑ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ

Προκήρυξη τῆς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας (βλ. τ. 2)

Φίλιτατοι Συμπολιταί! Ἡ Κεντρικὴ αὕτη Διοίκησις λαμβάνει τὴν εὐχαρίστησιν νὰ σᾶς εἰδοποιήσῃ, ὅτι καθ' ὅσον ἐπιτρέπει κατὰ τὸ παρὸν ἢ περίστασις τῆς πατρίδος, ἐσύστησε τὸ σχολεῖον εἰς ταύτην τὴν μητρόπολιν [...] καὶ ἐπομένως θὰ λάβῃ πρόνοιαν νὰ τὸ καταστήσῃ τελειότερον, καὶ νὰ τὸ στολίσῃ μὲ παντὸς εἶδους διδασκάλους καὶ μὲ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα, ὅσα συντείνουν εἰς τὸ νὰ πολλαπλασιάσουν τὰ φῶτα εἰς τὴν πατρίδα μας. Πατριῶται! Ἡ παιδεία εἶναι τὸσον ἀναγκαῖα εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λογικοῦ του, ὅσον εἶναι ἀναγκαῖα ἢ τροφὴ διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ζωῆς του. [...] Εὐκόλον εἶναι, ἀδελφοί, νὰ συμπεράνητε ὅλα τὰ ἀγαθὰ, ὅσα ἀναγκαίως ἐπιφέρει ἡ παιδεία εἰς τὰς πολιτικὰς κοινωνίας, ἀρκεῖ μόνον νὰ κάμετε μικρὰν σύγκρισιν τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν τῆς Εὐρώπης μὲ τὰ πανάθλια τῆς Ἀσίας ἀνδράποδα, διὰ νὰ γνωρίσητε πραγματικῶς τὴν ἀλήθειαν. Ἡ φιλοσοφία ὕψωσε τὴν περικλεεστάτην Εὐρώπην εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς δόξης καὶ τῆς λαμπρότητος, δι' αὐτῆς οἱ Ἑὐρωπαῖοι ὠδηγήθησαν εἰς ὠφελιμωτάτας ἀνακαλύψεις καὶ ἀληθείας, εἰσέδυσαν εἰς τὰ μυστήρια τῆς φύ-

1. Ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ.

σεως, ἐρρύθμισαν τὰ ἦθη των, ἐτελειοποίησαν τὴν νομοθεσίαν των, ἀπεκατέστησαν φιλάνθρωποι, φιλοδίκαιοι, εὐεργέται τοῦ εἴδους των, καὶ ἀπολαύουν τῆς ἀληθοῦς εὐδαιμονίας, ἣ δὲ ἀμάθεια κατακρατεῖ εἰς κτηνώδη κατάστασιν τοσαῦτα μιλιούνια κατοίκων τῆς Ἀσίας, τὰ ὁποῖα, μὴ γνωρίζοντα παντάπασιν τὸ τέλος διὰ τὸ ὁποῖον ἐγεννήθησαν εἰς τὸν κόσμον, μὴ διαφέροντα ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα παρὰ κατὰ τὴν μορφήν, ἀτιμάζουν τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν πλάσμα τοῦ πανσόφου δημιουργοῦ, καὶ εἶναι δνειδος καὶ ἐξουθένημα ὄλων τῶν λαῶν τῆς οἰκουμένης. Αὐτὴ αὕτη ἡ ἀμάθεια τῶν παρανόμων καὶ θεοστυγῶν δεσποτῶν μας, πολλαπλασιάσασα ἐπ' ἄπειρον τὰ μισητὰ ἐγκλήματα ἐπαπειλεῖ τὴν παναλεθρίαν των· ἡ ἀμάθεια ἐπεκράτει τὸ γένος εἰς τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας, ἥτις ἀτιμάζει τὴν κτίσιν καὶ τὸν κτίστην· ἡ ἀμάθεια μᾶς κατέστησεν εἰς ἐκείνην τὴν φρικώδη κτηνωδίαν καὶ βαρβαρότητα, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἐδοκιμάσαμεν τοσαύτας δυστυχίας καὶ ἀθλιότηας. [...]

Μόλις δὲ ἔλαμψαν ὄπωσον τὰ φῶτα εἰς τὴν πατρίδα μας, καὶ εἰς τὸ βραχύτατον διάστημα σχεδὸν δέκα χρόνων, ἀρχίσαμεν νὰ κάμωμεν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ, ὅπου μᾶς ἐχάρισεν ὁ Θεός, ἐγνωρίσαμεν τὴν ἀξίαν μας, ἐκαταλάβαμεν τὰ δικάια μας, ὑψώθημεν εἰς τὴν ἀληθῆ κατάστασιν πού ἀπεφασίσαμεν νὰ ἀποθάνωμεν ἢ νὰ ζήσωμεν ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι. Καὶ Θεοῦ συνεργούντος ἰδοῦ ἡ σταυροφόρος σημαία μας κυματούμενη κατὰ ξηράν τε καὶ θάλασσαν, ἀναγγέλλει τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν πολιτικὴν μας ὑπαρξιν. Πόσον δύσκολον πρᾶγμα ἦτον ἀληθινὰ τὸ νὰ ἀποσεῖσωμεν ἐκεῖνον τὸν ὑπέρβαρον ζυγὸν τῆς θεομισήτου τυραννίας! Ἀνατριχιάζει ὁ αἰσθητικὸς ἄνθρωπος, ὅταν φαντασθῇ τὰ ἀνυπέβλητα ἐκεῖνα ἐμπόδια, ὅπου ἀλλεπαλλήλως ὑπεσφωρεύοντο καὶ κατεσκότιζον καὶ αὐτὴν τὴν ὄξυδερκεστάτην διάνοιαν! Καὶ μόνον τοῦτο, ἀγαθὴ τύχη, ὑπερέβημεν ἄχρι τοῦδε τὰς δυσκολίας, εἶδομεν τὴν βδελυρὰν καὶ μισάνθρωπον τυραννίαν τοῦ ἐναγοῦς ἰσλαμικοῦ τεταπεινωμένην καὶ κατατρυπημένην, ἀπεδείξαμεν ὅτι τὸ ἄοικον δικαίωμα τοῦ ἰσχυροτέρου εἶναι ἀνυπόστατον εἰς τὴν φύσιν καὶ ὀλέθριον εἰς τοὺς ἀντιλήπτοράς του, καὶ ἤδη ἀπολαύομεν ὄπωσον τῆς φιλάτης ἐλευθερίας καὶ τῆς γλυκειᾶς ἐλπίδος τοῦ νὰ τὴν ἀποκτήσωμεν παντελῶς, διὰ νὰ εὐδαιμονήσωμεν. Ἀλλὰ πόσον δυσκολώτερον εἶναι, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, τὸ νὰ φυλάξωμεν τὴν ἀνεξαρτησίαν μας! Πόσον ἐργωδέστερον εἶναι τὸ νὰ διοικηθῶμεν νουνεχῶς διὰ νὰ φανῶμεν ἄξιοι τῶν προγόνων

μας εἰς τὰ ὄμματα τῆς πεφωτισμένης Εὐρώπης! Ἐὰν ἡ τέχνη τοῦ διοικεῖν τὰς ἐπικρατείας εἶναι ἐλλειπής διὰ τὸ ἀπέραντον πέλαγος τῶν ἰδεῶν καὶ γνώσεων ὅπου ἀπαιτεῖ, καὶ διὰ τοῦτο προμηγνύει ἀφανισμόν τάχιον ἢ βράδιον πολλῶν βασιλείων ἕως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἐξευγενισμένα ἔθνη, ἐνθα λάμπουν κατὰ τόσους αἰῶνας τὰ φῶτα, πόσω μᾶλλον πρέπει νὰ φοβώμεθα ἡμεῖς, μήποτε πάθωμεν τὰ ὅμοια ἐνῶ ἡ πατρίς μας εἶναι καταβυθισμένη εἰς τὸν ζῆλον τῆς ἀμαθείας, ὅταν ὑστερούμεθα τῶν φῶτων, ὅταν δὲν ἔχωμεν ὄδηγόν τὴν φιλοσοφίαν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα, ὅταν δὲν γνωρίζωμεν τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον, ὅταν ἀγνοῶμεν τὰς βάσεις τοῦ πολιτικοῦ συναλλάγματος. Ὅταν δὲν ἠξεύρωμεν τὴν ἐπιστήμην τῆς πολιτικῆς, καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς σημασίας τῆς λέξεως, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ διοικηθῶμεν καλῶς καὶ νὰ τελεσφορήσωμεν; Ἡ διοίκησις ἀπαιτεῖ πρὸ πάντων καλὴν νομοθεσίαν· ὁ νομοθέτης διὰ νὰ εἶναι καλὸς ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τὴν φύσιν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου, διὰ νὰ γνωρίζῃ δὲ τὸν ἄνθρωπον ὀφείλει νὰ εἶναι φιλόσοφος, διὰ νὰ γένῃ φιλόσοφος ὀφείλει νὰ διδαχθῇ ὅσα μαθήματα συνιστᾶσιν τὴν φιλοσοφίαν, διὰ νὰ διδαχθῇ χρειάζεται σκολεῖον, διδασκάλους, βιβλία, ἐκ τούτων δὲ πηγάζουν τὰ φῶτα καὶ ἀπολαμβάνοντες τὰ φῶτα ἠμποροῦμεν νὰ εὐδοκιμήσωμεν, καὶ νὰ διατηρήσωμεν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπικρατείας μας. [...]

Διὰ νὰ ἀποφύγωμεν ὅλα τὰ δεινὰ τῆς ἀμαθείας, καὶ διὰ νὰ φανῶμεν ἄξιοι ἀπόγονοι τοῦ Λυκούργου καὶ Σόλωνος, ἔχομεν ἀνάγκην τῶν φῶτων. Προθμηθήτε λοιπόν, παῖδες Ἑλλήνων, καὶ συνδράμετε, ὄση δύναμις, διὰ νὰ ἀνακαλέσωμεν τὰς Μούσας εἰς τὴν παλαιὰν ἔστιαν των, μάλιστα δὲ ὅσοι κατὰ τὴν παροῦσαν ἀναγέννησιν τῆς πατρίδος ἔχετε τὴν καλὴν τύχην νὰ ὀνομάζεσθε πατέρες. Μὴν ἀμελήσητε τὴν παιδείαν τῶν ἀγαπητῶν Σας τέκνων, ἀρρένας τε καὶ θηλέων, μὴ ἀγωνίζεσθε διὰ νὰ τοὺς ἀφήσητε κληρονομίαν χρημάτων, ἀλλὰ δαπανήσατε μετὰ χαρᾶς τὰ εὐαπόβλητα χρήματα, διὰ νὰ τοὺς προμηθεύσητε τὸν ἀληθῆ καὶ ἄσυλον θησαυρὸν τῆς παιδείας, καὶ νὰ τὰ ἀποκαταστήσητε ἄξια τέκνα τῆς Ἑλλάδος, καὶ ὠφέλιμα εἰς τὸν ἑαυτὸν των καὶ τοὺς ὁμοίους των. Στοχασθῆτε ὅτι ἡ πατρίς ἔχει μεγίστην ἀνάγκην ἀπ' αὐτὰ διὰ νὰ τὴν δουλεύουσιν εἰς τὰ πολιτικά, εἰς τὰ στρατιωτικά, καὶ εἰς ὅλα τὰ ἐνδοξα ὑπουργήματα· χρειάζονται ἄνθρωποι πεπαιδευμένοι καὶ ἐνάρετοι. Στοχασθῆτε ὅτι ἂν παραμελήσητε τὸ ἱερὸν χρέος Σας, ὑποπίπτετε εἰς τὴν ὀργὴν τοῦ Κυρίου

καὶ τῆς Πατρίδος, ἥτις εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων τῆς ἔχει ὄλας τὰς ἀγαθὰς τῆς ἐλπίδας. Στείλατε λοιπὸν εἰς τὰ σχολεῖα διὰ νὰ γίνωνται εὐσεβεῖς, τίμιοι, καὶ ἐνάρετοι πολῖται. Ἄλλο δὲν θὰ ἐξοδεύσετε παρὰ διὰ τὴν ἐνδυμασίαν καὶ ζωοτροφίαν τῶν καὶ διὰ τὰ βιβλία τῶν. Λοιπὸν κάμετε τὸ χρέος Σας, διὰ νὰ Σᾶς τ' ἀναπληρώσουν καὶ αὐτὰ εὐγνωμόνως εἰς τὸ γῆρας Σας. Ὑγιαίνετε.

Τριπόλει, τὴν 27 Ἀπριλίου 1822

1823

4. ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΚΑΛΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ;

Ἀπὸ τὸν πρόλογο τοῦ ἔργου ὁ Νεόφυτος Βάμβας
στὸ ἔργο «Τοῦ Διδασκάλου ὁ Ὁδηγὸς»
τοῦ Ἀγγλοῦ ἱεραπόστολου Samuel S. Wilson

[...] Ὅλοι βέβαια, καὶ γονεῖς, καὶ διδάσκαλοι, καὶ πᾶς ἄνθρωπος, αἰσθάνονται καὶ ὁμολογοῦν ταύτην τὴν ἀλήθειαν, ὅτι δηλαδὴ πρέπει τὰ παιδία νὰ διδάσκωνται ἐξαρχῆς μαθήματα καλά, καὶ μὲ καλὴν μέθοδον. Πόσον ὅμως ὀλίγοι τὴν γνωρίζουν κατὰ βάθος! Ὅσον ἀπλὴ καὶ εὐκόλος φαίνεται κατὰ πρώτην προσβολήν, τόσον πολυσύνθετος καὶ δύσκολος παρασταίνεται εἰς τὸν ὅστις ἐξετάζει αὐτὴν καθ' ὅλα τῆς τὰ μέρη, καὶ καθ' ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς. Ποῖα εἶναι τῶν τὰ καλά ταῦτα μαθήματα; τίς ἡ καλὴ μέθοδος; Ἴδου δύο μεγάλα εἰς τὸ εἶδος τῶν ζητημάτων, τὰ ὅποια ἴσως ἀκόμη δὲν ἔκαμαν εἰς τὸν ἑαυτὸν τῶν οἱ πλείότεροι γονεῖς καὶ διδάσκαλοι, ἀλλ' ἀπὸ κακὴν ἀρχὴν καὶ συνήθειαν ἐδέχθησαν ὡς καλά μαθήματα, καὶ ὡς καλὴν μέθοδον, ἐκεῖνα, τὰ ὅποια εἶναι ὄλον τὸ ἐναντίον. Πρῶτον, δίδουν εἰς τὰς χεῖρας τῶν παιδίων βιβλία γραμμένα εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν δὲν καταλαμβάνουν οὐδ' αὐτοὶ οἱ πλείότεροι παιδαγωγοί· δεύτερον, καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ βιβλία εἶναι Ὀκτώηχος, Ψαλτήριον, Ἀπόστολος, βιβλία,

λέγω, ὑψηλὰ καὶ θεολογικά, τὰ ὅποια, καὶ ἂν καθ' ὑπόθεσιν τὰ ἐννοῆ ὁ διδάσκαλος, εἰς τὰ πνεύματα ὅμως τῶν παιδίων εἶναι ἀκατάληπτα, καὶ πρέπει πρῶτον νὰ γυμνασθῶσιν εἰς ἄλλα μαθήματα. [...]

Τί λοιπὸν ἀκολουθεῖ ἀπὸ τὰ τοιαῦτα παράκαιρα εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν μαθήματα; Ἐξοδεύουν τὰ δυστυχῆ καὶ ἀθῶα παιδία δύο καὶ τρεῖς χρόνους, χωρὶς νὰ μάθωσιν ἄλλο, παρὰ μηχανικῶς νὰ ἀναγινώσκωσι, καὶ τοῦτο στραβὰ καὶ διεστραμμένα. Δὲν ἀποκτοῦν εἰς ὄλον τοῦτον τὸν καιρὸν καμμίαν ἀλήθειαν, οὔτε ἠθικὴν, οὔτε φυσικὴν· καὶ ἀπὸ τοιούτους πολυχρονίους καὶ ἀκάρπους κόπους ὁ νοῦς ταπεινώνεται, συνηθίζει εἰς τὴν ἀκρισίαν, καὶ τὸ φοβερότερον ἀκόμη, λαμβάνει μῖσος καὶ ἀπέχθειαν εἰς τὴν μάθησιν. Ἴδου μὲ συντομίαν τί προξενοῦν τὰ πρῶτα μαθήματα, ὅταν δὲν εἶναι ἀρμόζοντα εἰς τὴν παιδικὴν ἡλικίαν καὶ κατὰ τὴν γλῶσσαν καὶ κατὰ τὸ νόημα.

Ἡ δὲ μέθοδος τῶν πλειοτέρων παιδαγωγῶν εἶναι τῶντι ἀξία θρήνου καὶ ἀνανακτῆσεως. Ἀντὶ νὰ φέρωνται εἰς τὰ ἀθῶα παιδία μὲ τρόπον γλυκὺν καὶ σεμνόν, διὰ νὰ σύρωσιν ἐνταυτῶ τὴν εὐνοίαν καὶ τὸ σέβας τῶν, μεταχειρίζονται καὶ βλέμμα, καὶ φωνὴν, καὶ χεῖρας τυραννικὰς. Ἀντὶ νὰ τρέφωσι τὴν φυσικὴν περιέργειαν καὶ φιλομάθειάν τῶν μὲ ἱστορίας καὶ περιγραφὰς ζώων, φυτῶν, καὶ ἄλλων τοιούτων, περνοῦν ὄλην τὴν ἡμέραν εἰς ξηροῦς καὶ ἀτάκτους συλλαβισμούς, καὶ εἰς ἀναγνώσεις παρακαίρους. Ἀπὸ τοιούτων ἠθικὸν καὶ διδακτικὸν τρόπον παιδαγωγίας, τί ἄλλο ἐμπορεῖ νὰ προέλθῃ παρὰ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον καὶ βλέπομεν τῶντι; Τὰ πνεύματα τῶν παιδίων ταπεινώνονται, ἐξευτελίζονται, καὶ συλλαμβάνουν δικαίως ἀπέχθειαν εἰς τὴν μάθησιν, καὶ ἄσπονδον μῖσος κατὰ τῶν τυράννων τῆς ἀθῶας ἡλικίας τῶν.

Ποῖα λοιπὸν εἶναι τὰ καλά μαθήματα καὶ ἡ καλὴ μέθοδος; Δὲν εἶναι τῆς παρούσης ὑποθέσεως νὰ ἐμβῶ εἰς τὴν περὶ τούτου ἀκριβολογίαν. Πολλοὶ ὅμως σοφώτατοι καὶ φιλανθρωπότατοι ἄνδρες ὠμίλησαν καὶ συνέγραψαν πολλὰ καὶ ὠφέλιμα περὶ τῶν ζητημάτων τούτων· τοὺς ὁποίους εὐγνωμόνως πρέπει ν' ἀκολουθῶμεν, ὅταν μάλιστα αἱ παρατηρήσεις τῶν βεβαιώνονται ὄχι μόνον ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀναντίρρητα ἀποτελέσματα. Ἡ καλύτερα λοιπὸν μέθοδος εἶναι ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ (ὀνομαζομένη καὶ ἀμοιβαία), ἡ ὅποια ἀρχισεν ἤδη νὰ διαδίδεται καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὰ δὲ μαθήματα πρέπει νὰ εἶναι, πρῶτον μὲν, εἰς τὴν γλῶσσαν, μὲ

τὴν ὁποῖαν τὰ παιδιά ἀνατρέφονται καὶ συλλογίζονται· δεύτερον δέ, εὐκόλα εἰς τὴν ἔννοιαν, περίεργα εἰς τὴν ὕλην, καὶ ὠφέλιμα εἰς τὴν μίμησιν καὶ ἐφαρμογὴν. [...]

Εἰς [τῆς παιδικῆς ἡλικίας] τὴν καλὴν μόρφωσιν πρέπει ὅλοι νὰ δείχνωμεν μεγάλην ἐπιμέλειαν, ὄχι μόνον διότι εἶναι ἱερὸν χρέος μας, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτό μας τὸ συμφέρον. Συμφέρον βέβαια εἶναι εἰς τοὺς γονεῖς νὰ ἔχωσι τέκνα σπουδαῖα καὶ χρηστοῦθη. Συμφέρον εἰς ἕκαστον πολίτην νὰ συζῆ με συμπολίτας σπουδαίους καὶ χρηστοῦθεις. Συμφέρον καὶ εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ ἔθνους, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν εἶναι, νὰ συνίσταται τὸ ἔθνος ἀπὸ ἀνδρας καλῶς ἐξαρχῆς μορφωμένους καὶ εἰς τὰ ἦθη καὶ εἰς τὸ πνεῦμα. [...]

1824

5. ΣΧΕΔΙΟΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

*Περίληψη τῶν πορισμάτων εἰδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν,
ὅπως δημοσιεύθηκε στὴν ἐφημερίδα «Ὁ Φίλος τοῦ Νόμου»
μετὰ τὴν ὑποβολή τους στὸ Βουλευτικὸ Σῶμα καὶ τὴν
ἐγκρισή τους ἀπ' αὐτὸ*

Τρία εἶδη σχολείων νὰ συστηθῶσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπικράτειαν διὰ τὴν εὐτυχή πρόοδον τοῦ φωτισμοῦ καὶ τὴν ἐκεῖθεν εὐδαιμονίαν τοῦ γένους.

Τὸ πρῶτον εἶδος νὰ ἐμπεριλαμβάνη τὰ σχολεῖα διὰ τὴν προκαταρκτικὴν καὶ δημόδιον ἀγωγὴν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ μαθητὴς νὰ διδάσκεται μόνον τὸ νὰ διαβάξῃ, γράφῃ καὶ λογαριάζῃ.

Τὸ δεύτερον νὰ ἐμπεριλαμβάνη τὰ λύκεια, τῶν ὁποίων ἡ σύστασις νὰ γένη εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐκάστης ἐπαρχίας ἢ κἄν τῶν σημαντικωτέρων. Εἰς αὐτὰ νὰ διδάσκεται ὁ μαθητὴς μ' ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην γραμματοκριτικὴν ἐντέλειαν τὴν προπατορικὴν μας γλῶσσαν,

νὰ σπουδάζῃ τὴν λατινικὴν καὶ γαλλικὴν, καὶ νὰ ἀκροάζεται στοιχειώδη μαθήματα τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας.

Τὸ τρίτον καὶ τελευταῖον, νὰ συστηθῆ ἕν τοῦλάχιστον Πανεπιστήμιον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐμπεριλαμβάνον τοὺς τέσσαρας μεγάλους κλάδους τῆς ἐπιστημονικῆς παιδείας, ἦγουν τῆς θεολογίας, φιλοσοφίας, νομικῆς καὶ ἰατρικῆς, ὅπου νὰ σπουδάζωσιν ὅσοι προτετελεσμένοι εἰς τὰ λύκεια θέλουν νὰ τελειοποιηθῶσιν εἰς τινὰ ἐπιστήμην καὶ νὰ τὴν μάθωσιν ὡς ἐπάγγελμα.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τοιοῦτον σχέδιον δὲν εἶναι τοῦ παρόντος καιροῦ νὰ βαλθῆ εἰς πρᾶξιν καθ' ὅλην τὴν ἑκτασίαν τοῦ ἢ ἐπιτροπῆ περιορίζεται εἰς μόνον τὸ πρῶτον εἶδος τὸ ὁποῖον κοινῶς ὀνομαζόμενον ἀλληλοδιδασκαλία εἶναι ἀναγκαιότατον καὶ κοινωφελέστατον εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐν ταῦτῳ ὀλιγοδάπανον διὰ τὴν ἐπικράτειαν, καὶ ἀνέξοδον διὰ τὸν μαθητὴν. [...]

1825

6. ΟΙ ΛΑΟΠΛΑΝΟΙ

*Ἀπὸ ἑνα ἀνώνυμο ἄρθρο στὴν ἐφημερίδα
«Ἑλληνικὰ Χρονικὰ» τοῦ Μεσολογγίου*

[...] Ἐπιμελεῖσθε [...] τὸν φωτισμὸν τοῦ πνεύματός σας, καὶ τὸν φωτισμὸν τῶν τέκνων σας. Δὲν τὸ ἐκαταλάβετε; Ὅπου εἶναι ἀμάθεια, ἐκεῖ περισσότεροι καὶ ἀπανθρωπότεροι λαοπλάνοι. Οἱ λαοπλάνοι οὗτοι σᾶς κατηγοροῦν τὸν φωτισμὸν, διὰ νὰ μένετε τυφλοὶ, καὶ νὰ σᾶς παίζωσιν ἐκεῖνοι μὲ τὰ μισανοιγμένα καὶ παμπόνηρα μάτια τῶν. Διὰ τοῦτο καὶ κατατρέχουν καὶ συκοφαντοῦν ὅποιον ἤθελαν ἰδεῖν ὅτι ἔχει καθαρὸν φῶς, καὶ ζητεῖ ν' ἀνοίξῃ καὶ τοὺς ἰδικούς σας ὄφθαλμούς διὰ νὰ βλέπετε τὰ ἀληθινὰ σας χρέη καὶ δικαιώματα, εἰς τῶν ὁποίων τὴν εκπλήρωσιν στέκει ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία καὶ εὐτυχία σας. Λαοὶ τῆς Ἑλλάδος, μὴ ἀκούετε παραστικὰ τοὺς λόγους τῶν ἀληθινῶν σας συμβούλων καὶ ἀδελφῶν. Μὴ λέγετε μόνον, καλὰ μᾶς λέγει, ἀλλ' ἐκτελεῖτε τὰ καλὰ καὶ μὲ τὸ ἔργον. [...]

7. ΧΡΕΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΟΡΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

*Διάταγμα τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐσωτερικῶν Γρηγορίου Δικαίου
(Παπαφλέσσα). Ἐφορος τῆς Παιδείας τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἦταν
ὁ Γρηγόριος Κωνσταντᾶς*

Χρέη

α) Νά περιέλθῃ καὶ νά ἐπισκεφθῇ αὐτοπροσώπως ὅσα τῶν σχολείων συγχωροῦν αἱ περιστάσεις· καὶ μὲ τὸν καιρὸν καὶ ὅλα ὅσα εἶναι δυνατόν.

β) Ἐν τοσοῦτῳ νά πληροφορηθῇ πόσα σχολεῖα εὐρίσκονται πρὸς τὸ παρὸν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν, τόσον τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου ὅσον καὶ ἄλλα, καὶ ποῦ τὸ καθ' ἓν· καὶ νά ἰδεᾶσθῃ τὴν Διοίκησιν.

γ) Νά φροντίσῃ νά πληροφορηθῇ περὶ τῶν εἰς αὐτὰ διδασκόντων διδασκάλων, καὶ τῆς αὐτῶν διαγωγῆς καὶ ἱκανότητος· καὶ περὶ τῶν μαθημάτων ὅπου παραδίδονται εἰς κάθε σχολεῖον· καὶ περὶ τῆς τάξεως καὶ μεθόδων τῆς παραδόσεως. Καὶ νά εἰσάξῃ (ὅπου λείπει) μέθοδον τὴν ἀπλουστέραν, εὐκολωτέραν καὶ ἐπιτηδειοτέραν νά ἐπιτυχάνῃ τὴν παιδευσιν τῶν νέων καὶ εἰς ἄλλας μὲν μαθήσεις, ἐξαιρέτως ὁμως εἰς τὴν τῆς [ἀρχαίας] ἑλληνικῆς γλώσσης, διὰ νά μὴ κατατρίβωσιν εἰς αὐτὴν οἱ νέοι ἀνωφελῶς τὸν πολύτιμον καιρὸν τῆς ἡλικίας τῶν.

δ) Νά λάβῃ πρόνοιαν μετὰ τῶν Ἐπιτρόπων τῶν σχολείων διὰ νά διορίζωνται παντοῦ διδάσκαλοι τίμιοι, χρηστοθήεις, ἐνάρετοι, θεοσεβεῖς, σώφρονες, ὥστε νά δίδουν καλὸν παράδειγμα καὶ νά ἐμποτίζουν τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν ἀληθῆ πατριωτισμὸν εἰς τοὺς νέους καὶ τοὺς προκομμένους, ὅσον ἐνδέχεται ἕκαστος εἰς τὸ εἶδος του, διὰ νά μὴ καταργῆται ὁ τόπος καὶ παραλύεται ἡ νεότης.

ε) Νά [συναντηθῇ] μὲ τοὺς ἐπιτρόπους καὶ διδασκάλους τῶν σχολείων καὶ νά συνεννοηθῇ μετ' αὐτῶν, ὥστε τὰ ὄντα σχολεῖα νά μεταβληθῶσιν ἐπὶ τὸ κρεῖττον· καὶ ὅπου ὁ τόπος εἶναι ἱκανὸς νά συστήσῃ νά συσταθῶσι καὶ ἀλληλοδιδασκτικὰ· καὶ ἄλλα ἀνάλογα μὲ τὴν δύναμιν καὶ κατάστασιν τοῦ τόπου.

στ) Νά ἐρευνηθῇ νά μάθῃ ὁποίους καὶ πόθεν ἔχει τοὺς πόρους καὶ τὰς προσόδους πᾶν σχολεῖον, καὶ ἂν αὐταὶ ἐξοδεύωνται εἰς τὰς καθαυτὸ χρείας τοῦ σχολείου ἢ ἀναλίσκωνται εἰς μάτην, καὶ νά εἰδοποιήσῃ τὴν Διοίκησιν.

ζ) Νά ἔχῃ ἐπιστολικὸν συνάλλαγμα μὲ τοὺς διδασκάλους καὶ ἐπιτρόπους τῶν σχολείων, διὰ νά εἰδοποιῶνται, ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν, περὶ τῆς καταστάσεως ἐκάστου σχολείου, τῆς προόδου τῶν μαθητῶν, καὶ ὅσα ἄλλα ἀφορῶσι τὴν βελτίωσιν τῶν σχολείων.

η) Νά συνεπιμεληθῇ μὲ τοὺς ἐπιτρόπους τῶν σχολείων νά προβλεφθῶσι τὰ σχολεῖα μὲ τὰ ἀναγκαῖα εἰς χρῆσιν αὐτῶν βιβλία, καὶ νά πλουτισθῶσιν, ὅπου εἶναι δυνατόν, καὶ μὲ βιβλιοθήκας, ἀναλόγους μὲ τὰς δυνάμεις καὶ τὴν κατάστασιν ἐκάστου τόπου.

θ) Νά δώσῃ παραγγελίαν εἰς τοὺς κατὰ τόπους ἐπάρχους καὶ δημογέροντας καὶ ἐπιτρόπους καὶ διδασκάλους τῶν σχολείων, διὰ νά συνάξουν τὰς ἀρχαιότητας, ὅπου κατὰ καιροὺς εὐρίσκονται εἰς κάθε τόπον· νομίσματα δηλαδὴ, ἀγάλματα, ἐπιγραφάς καὶ ὅ,τι ἄλλο λείψανον ἀρχαιότητος, διὰ νά τὰ ἀποταμιεύσουν εἰς τὰ σχολεῖα, διὰ ν' ἀποκτήσῃ, μὲ τὸν καιρὸν, πᾶν σχολεῖον τὸ Μουσεῖον τοῦ πράγμα ἀναγκαϊότατον διὰ τὴν ἱστορίαν, διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν ἀρχαίων ὀνομασιῶν τῶν πόλεων καὶ τόπων, διὰ τὴν γνώρισιν τῆς δεξιότητος τῶν προγόνων μας· καὶ διὰ τὴν ὑπόληψιν τὴν ὁποῖαν δικαίως ἔχουσιν εἰς τὰ τοιαῦτα τὰ σοφὰ τῆς Εὐρώπης ἔθνη, οἱ ὅποιοι μᾶς μέμφονται, διότι τὰ χαρίζομεν ἢ τὰ πωλοῦμεν ἀντὶ μικροῦ τιμήματος εἰς τοὺς θαμίζοντας εἰς τὴν Ἑλλάδα περιηγητὰς τῶν.

ι) Νά καθυποβάλῃ εἰς τὴν Διοίκησιν σχέδιον τῆς τάξεως τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, τῆς μεθόδου τῆς παραδόσεως, τῆς διάρκειας, εἰ δυνατόν, ἐκάστου μαθήματος, μάλιστα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, διὰ νά μὴ εἶναι ἀπεριόριστος ἡ περὶ ταύτην σπουδὴ καὶ καταναλίσκεται εἰς μάτην ὁ πολυτιμότερος καιρὸς τῆς νεότητος, τὸ ὅποιον θεωρηθὲν, ἐπικριθὲν καὶ ἐπικυρωθὲν ὑπὸ τῆς Διοικήσεως, νά διαδοθῇ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ἐπικρατείας καὶ νά ἀκολουθῆται, ἕως νά εὐρεθῇ καλύτερον.

Δικαιώματα τοῦ αὐτοῦ

α) Νά λαμβάνῃ παρὰ τῆς Διοικήσεως τὴν ἀναγκαίαν συνδρομὴν εἰς τὸ νά διευθετῶνται κατὰ τὸ δέον τὰ ἀφορῶντα τὴν ἐκπαιδευσιν τῆς νεολαίας.

β) Νά εισακούεται εις τούς ἐπιτρόπους τῶν σχολείων, εις ὅσα ἤθελε προβάλει [=προτείνει] διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν σχολείων.

γ) Νά πείθωνται οἱ διδάσκαλοι, εις ὅσα εὐλογα καὶ ὠφέλιμα ἤθελε προτείνει εις αὐτοὺς πρὸς μεταρρυθμίσιν καὶ βελτίωσιν τῶν σχολικῶν πραγμάτων.

δ) Οἱ ἐπίτροποι καὶ διδάσκαλοι τῶν σχολείων εις ἐπίσκεψιν τῶν ὁποίων ἤθελεν ἔλθει, νά δείχνωσιν εις αὐτὸν τὴν ἀναγκαίαν δεξίωσιν ἐν ὅσῳ διατρίψῃ παρ' αὐτοῖς, καὶ εὐκολίαν νά μεταβαίη ἐκεῖθεν εις ἄλλα σχολεῖα.

ε) Οἱ ἔπαρχοι νά δίδωσι χεῖρα βοηθείας εις ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν του.

Ἐν Ναυπλίῳ, τῇ 10 Φεβρουαρίου 1825

1826

8. ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΠΑΡΑΣΤΑΙΝΕΙ ἘΘΝΟΣ ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ

Ἐκθεση τοῦ Νεόφυτου Νικητόπουλου, δάσκαλου στοῦ σχολεῖο θηλέων τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας στὴν Ἀθήνα. Ὑποβάλλεται στοὺς Ἐφόρους τῆς Ἐταιρείας στοῦ τέλος τοῦ πρώτου χρόνου τῆς θητείας τοῦ Νικητόπουλου

[...] Σεβαστοὶ Ἐφοροὶ, ἠξέυρετε ὅτι ἐν Σχολεῖον τοιοῦτον παρασταίνει συνεπτυγμένως ἔθνος ὀλόκληρον· διὰ τοῦτο πρέπει νά εἶναι ὠργανισμένον ὅπως οὖν κατὰ πολιτικὸν σύστημα ἐνός ἔθνους, ὅπου ὁ μαθητὴς νά συνηθίσῃ μικρόθεν νά διοικῆ καὶ νά διοικῆται κατὰ τοὺς νόμους. Ἐπρόβαλον κατὰ πρῶτον εις τὸ κοινὸν τοῦ Σχολείου, ὅτι κάθε ἔθνος ἔχει νόμους, καὶ ὅπως γράφει ὁ νόμος, πορευόμενοι οἱ ἄνθρωποι· διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εις τὸ Σχολεῖον μας πρέπει νά γράψωμεν νόμους, καὶ ὅπως γράφει ὁ νόμος, νά πορευόμεθα. Εἶτα ἐπρόβαλα καὶ ἐκλέχθησαν ἀπὸ τὸ Κοινὸν τοῦ Σχολείου διὰ ψή-

φων ἐννέα Νομοθέται· καὶ ἐγὼ δέκα, καθὼς φαίνεται εις τὸ Σχολεῖον ἢ τοιαύτη προκήρυξις· καὶ οὕτως ἐσυστήσαμεν παρρησίᾳ εις τὸ Σχολεῖον [νόμους], εις τοὺς ὁποίους ἔστερξαν ὅλοι. Τότε τοὺς ὑπέγραψαν οἱ διωρισμένοι νομοθέται, ὡς φαίνονται εις τὸ Σχολεῖον. Ἐπειτα κατ' ἐκλογὴν τοῦ Κοινοῦ μας διώρισα τοὺς Διοικητάς, οἵτινες συνιστῶσι τὴν Διοίκησιν τοῦ Σχολείου, καὶ συνυπογράφουν μετ' ἐμοῦ, καθὼς βλέπετε τὰς ἀναφοράς μου. [...]

Α'. Τὰ χρέη τοῦ Διδασκάλου εἶναι, ἐπειδὴ παρασταίνει τρόπον τινὰ Βουλευτικόν, νά συμβουλευέται τοὺς πεπαιδευμένους, νά συνθέτῃ καὶ νά διορίζῃ ὅλα τὰ μαθήματα, καὶ τὰ ὅσα εις τὸν ὀργανισμόν τοῦ Σχολείου χρειάζονται.

Β'. Τὰ χρέη τοῦ Γενικοῦ Παιδονόμου εἶναι, ἐπειδὴ αὐτὸς παρασταίνει τρόπον τινὰ Ἐκτελεστικόν, νά ἐκτελῆ, ὅσα ἀπὸ τὸν Διδάσκαλον διαταχθῆ, πρὸς τοὺς ἄλλους ὑπουργούς, καὶ ἔκεινοι πρὸς τοὺς μαθητάς· νά συρίζῃ μὲ συρήκτραν διὰ νά σιωποῦν οἱ μαθηταί, νά λέγῃ τὴν προσευχὴν, νά συρίζῃ διὰ νά ἀλλάζουσιν, ἢ νά τελειώνουσιν οἱ μαθηταί τὰ περιπατήματά των¹, νά προσέχῃ ἂν οἱ ἄλλοι ὑπουργοὶ ἐκτελοῦν τὰ χρέη των. Εἰς ἑλλειψιν ἀνωτέρου ὑπουργοῦ διορίζεται ὁ ἀκόλουθος ὑπουργὸς νά ἐκτελῆ καὶ τὰ χρέη ἐκείνου.

Ὁ τοιοῦτος τίτλος Γενικοῦ Παιδονόμου ἀνήκει εις τὸν Διδάσκαλον, διὰ τοῦτο ἐδόθη εις αὐτόν.

Γ'. Τὰ χρέη τοῦ Γενικοῦ Ἐρμηνευτοῦ εἶναι, ἐπειδὴ αὐτὸς παριστάνει τρόπον τινὰ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐσωτερικῶν, νά διορίζῃ καθημερινῶς ὅλους τοὺς Ἐρμηνευτάς τῆς Γραφῆς, τῆς ἀναγνώσεως, καὶ τῆς ἀριθμητικῆς· νά κτυπᾷ τὸν κώδωνα, ὅταν θά εισέρχωνται οἱ μαθηταί εις τὸ Σχολεῖον ἢ ὅταν ἄλλοτε θά περιπατήσουν, ἢ ὅταν διορθώσουν· οἱ Ἐρμηνευταὶ κάμνουν καὶ τὰ σχήματα διὰ νά σφογίσουν τὰς πλάκας των.

Δ'. Τὰ χρέη τοῦ Γενικοῦ Εὐταξία εἶναι, ἐπειδὴ αὐτὸς παριστάνει τρόπον τινὰ τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Ἀστυνομίας (ἔχει καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν δύο, τὸν Γενικόν Ἐπιθεωρητὴν καὶ τὸν Γενικὸν Ἐπιστάτην), νά διορίζῃ καθημερινῶς δύο ἢ τρία εὐτακτα παιδία νά φυλάττουν τὴν εὐταξίαν τοῦ Σχολείου· αὐτὰ μόνον ἔχουν τὴν ἄδειαν νά κρεμοῦν εις τὸν λαϊμόν των πταιστῶν τὸ παράσημον², ὅμως μὲ τὴν γνώμην

1. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου ἀπαιτοῦσε συχνὰς μετακινήσεις τῶν μαθητῶν μέσα στὴν τάξην.

2. Βλ. ἐδῶ σ. 125, σημ. 1.

τῶν συμμαθητῶν τοῦ παιίστου· νά λέγη τὰ ὀνόματα τῶν παιδίων ἢ νά διορίζη ἄλλον διά νά βεβαιωθῇ ποῖα παιδία λείπουν, νά λαμβάνη λογαριασμόν καθ' ἑκάστην τοῦ γεν. ἐπιθεωρητοῦ, καί τοῦ γεν. ἐπιστάτου, ἄν ἐκτελοῦν τὰ χρέη τῶν. [...]

Ἐφοῦ οἱ διωρισμένοι νομοθέται ἐσύνθεσαν τοὺς νόμους καί ἐκλέχθησαν οἱ Διοικηταί τοῦ Σχολείου, ἐκλέχθησαν μετὰ ταῦτα διά ψήφων, ἀπό τήν α', β' καί γ' τάξιν, οἱ Κριταί [=δικαστές], δέκα τὸν ἀριθμόν, [ἐννέα μαθήτριες], καί ἐγώ.

Ἡ περὶ τοῦ Κριτηρίου προκήρυξις φαίνεται εἰς τὸ Σχολεῖον εἰς τέσσαρα μέρη. Ἐγραψα τὰς τέσσαρας γενικάς ἀρετάς Σωφροσύνην, Δικαιοσύνην, Φρόνησιν, Ἀνδρείαν, ὥστε ἡ Δικαιοσύνη ἐγράφη ἄνωθεν τῶν Νόμων. Τὸ Κριτήριον γένηται δις τῆς ἡμέρας, ὅταν θά ἀπολύσουν οἱ μαθηταί. Τὸ Κριτήριον ἀποβλέπει περισσότερο εἰς συμβουλήν καί δικαιοσύνην παρά εἰς ποινήν· οἱ Διοικηταί καί οἱ Κριταί ἀλλάζουν εἰς ἓνα μῆνα, ἢ εἰς ἓνα χρόνον.

Σεβαστοὶ Ἐφοροί, παρακαλῶ νά κρίνετε εὐμενῶς τὰ πρακτικά μου, καί νά δώσετε εἰς αὐτὰ τὴν ψήφον σας. Ναί μὲν παιδικά, ἀλλ' ἀποβλέποντα νά ὀργανίσουν καλοῦς πολίτας.

3 Ἰανουαρίου 1826

Β'

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

(1828-1856)

9. Η ΕΚΔΥΣΙΣ ΚΑΙ Η ΕΝΔΥΣΙΣ ΓΙΝΕΣΘΩ
ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΕΝΩΠΙΩΝ

Ἐδηγίες τοῦ Καποδίστρια γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ Ὑποφυλάκιου, ὅσο ἦταν ἀκόμη στὸν Πόρο, πρὶν νὰ μεταφερθῆ
στὴν Αἴγινα

Πόρω, 14 Μαρτίου 1828

Ὁ κ. Καλλέργης¹ θέλει σὰς δώση τὴν ἐνδυμασίαν τῶν διαπιστευομένων εἰς ὑμᾶς παιδίων, τουτέστι μίαν φουστάνεαν, δύο ὑποκάμισα, δύο βρακία, ἓν ζευγάριον παπουκίων, ἓν φέσιον, μίαν καπόταν, καὶ μίαν ζώνην.

Πρὶν τὰ ἐνδύσετε, πρέπει νὰ κουρευθῶσι καὶ νὰ πλυθῶσι καλῶς. Ὑποκάμισον καὶ βρακίον νὰ ἀλλάζωσι κάθε ὀκτώ. Ἡ ὑπέρτρια θέλει τὰ πλύνει. Τὰς καπότας τῶν νὰ ἀερίζωσι καθ' ἑκάστην μόνα τῶν, καὶ ἔπειτα νὰ τὰς κρεμῶσιν εἰς καρφίον, δεῖχνον τὸν τόπον ἐκάστου. Αἱ κλίνας τῶν νὰ εἶναι ἀπὸ ἄχυρον ἢ φύλλα ξηρὰ ἰκανῶς, τὸ προσκεφάλαιον μία πέτρα, καὶ σκέπασμα ἢ καπότα. Τὰ πρῶτα κουρέλια τῶν, ἀφοῦ πλυθῶσι, νὰ φυλαχθῶσι καλῶς κατὰ μέρος εἰς δέμα φέρον τὸν ἀριθμὸν καὶ τὸ ὄνομα ἐκάστου παιδίου. Νὰ κρατήσετε δὲ σημειώσιν ἀκριβῆ τῶν ἐνδυμασιῶν ὅσας λαμβάνετε διδόντες ἀποδείξιν, καὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν, καὶ κατὰ μῆνα νὰ μὲ διδτε λόγον δι' ἐκθέσεως.

Σὰς συνάπτεται ὑπόδειξις τῶν ποινῶν ἃς ἐπιτρέπεσθε νὰ ἐπιβάλλετε εἰς τὰ παιδιά, καὶ τῶν ἀμοιβῶν τῶν ἐπηγγελμένων εἰς αὐτά. [...]

Ἡ ἀποταξία, ἡ ἀπειθεία, ἡ στάσις, καὶ τὸ ψεῦδος, θέλουσι κολάζεσθαι ὡς ἐφεξῆς: Τὴν μὲν πρώτην φορὰν, ἔστω νουθέτησις ἐμβριθῆς καὶ δημοσία ἐνώπιον τῶν ἄλλων παιδίων, τὴν δὲ δευτέραν, ὀλιγόστευσις τῆς τροφῆς εἰς τὸ ἥμισυ, καὶ τὴν τρίτην, ἐκδυσίς τοῦ ἐνόχου παιδίου ἀπὸ τὰ καινούργια φορέματα καὶ ἐνδυσίς μὲ τὰ πρῶτα κουρέλια. Δὲν θέλει δὲ συγχωρηθῆ, εἰμὴ ἀφοῦ βαστάξη

1. Πιθανῶς ὁ πολιτευτὴς Ν. Καλλέργης (1795-1865), ποῦ διορίσθηκε ὕστερα Ἐκτακτοῦ Ἐπιτρόπου Βορείων Κυκλάδων.

Μὲ τὴν ἀφίξη τοῦ Καποδίστρια σημειώνεται μιὰ ἀλλαγὴ στὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων ἢ ὁποία ἐκδηλώνεται καὶ μὲ περιορισμοὺς τῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν. Στὰ χρόνια τοῦ Ὑθωνα συνεχίζεται ἡ ἴδια τάση ἐνῶ παρὰλληλα ὁργανώνεται τὸ κράτος μὲ βάση, κυρίως, γερμανικὰ πρότυπα. Ἡ ἐπίδραση ἐξᾴλλον τοῦ βαναρικοῦ νεοκλασικισμοῦ ἐνισχύει τὴν στροφὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ενδιαφέροντος πρὸς τὴν ἀρχαιότητα.

Τὸ καθεστῶς τῆς ἀπόλυτης μοναρχίας καταλύεται μὲ τὴν ἐπανάσταση τῆς 3 Σεπτεμβρίου 1843. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἀναταραχὴ ποὺ ὀδήγησε στὸν Κριμαϊκὸ Πόλεμο (1854-1856) σὲ συνδυασμῶ, στὸν Βαλκανικὸ χῶρο, μὲ τὶς ἐπιπτώσεις τῆς «Μεγάλης Ἰδέας», κατέληξε στὴν Ἀγγλογαλλικὴ κατοχὴ τοῦ Πειραιᾶ (Μάιος 1854-Φεβρουάριος 1857).

τὴν ποινὴν ταύτην εἰκοσιτέσσαρας ὥρας τοῦλάχιστον, καὶ κατ' αἵτησιν τῶν παιδίων τοῦ τμήματός του. Καὶ ἡ ἐκδυσίς καὶ ἡ ἔνδυσις γινέσθω ὅλων τῶν μαθητῶν ἐνώπιον. Ἐκ δὲ τῆς ἐκθέσεώς σας θέλω ἰδεῖ ἂν χρειάζονται καὶ βαρύτεραι ποιναί. [...]

10. Η ΜΑΘΗΣΙΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΟΤΕΡΩΝ ΟΜΙΛΟΥΜΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ

² *Ἀπὸ τὴν μετάφραση (ὅπως τὴν δημοσίευσεν ἡ «Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος») ἐπιστολῆς τοῦ Γάλλου φιλέλληνα Henri-Auguste Dutronc, «Πρὸς τοὺς Ἕλληνας πάσης τάξεως, καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς»*

[...] Ἐπὶ τὰς πολυαριθμούς χρειάς, αἵτινες σὰς στενοχωροῦν πανταχόθεν, ἢ πλεόν κατεπείγουσα βέβαια δὲν εἶναι τὸ νὰ μάθετε τὰς ξένας γλώσσας.

Πρῶτον ἔργον σας εἶναι βέβαια νὰ καλλιεργήσετε τὴν καρποφόρον σας γῆν· νὰ βελτιώσετε τὰ τεχνουργεῖα σας καὶ νὰ συστήσετε ὅσα ἀπαιτοῦν αἱ χρειάί σας.

Θέλω κάμει δ,τι εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου διὰ νὰ χρησιμεύσω εἰς ταῦτα τυπῶνων καὶ διαμοιράζων ὁδηγίας, περιεχοῦσας τὴν διδασκαλίαν τῶν τρόπων τῶν συνηθισμένων εἰς τὰ ἔθνη, ὅπου ἡ βιομηχανία εἶναι εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἐντέλειάν της, καὶ φέρων τινὰ πρωτότυπα μηχανῶν καὶ ἐργαλείων ἐν χρήσει εἰς ἐκεῖνα τὰ γένη.

Διὰ νὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὸ ἀναγκαιότερον, θέλω σὰς προσφέρει μετ' ὀλίγον μίαν ἔκθεσιν τῆς καλλιεργείας καὶ χρήσεως τῶν γεωμήλων. [...]

Ἄλλη τῶν πρώτων ἀναγκῶν διὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὸ στρατιωτικόν· ἀλλ' ἡ ἀνατροφὴ μου, ἂν καὶ μὲ δυσαρέσκειάν μου, ἐστάθη ξένη τούτου. Μένω λοιπὸν στερημένος ἀπὸ τὴν μεγάλην εὐχαρίστησιν τοῦ νὰ προσφέρω τὴν συνέργειάν μου εἰς τὸ εὐγενές τοῦτο στάδιον.

Καὶ ἤθελα ἀκολουθήσει ἀναμφιβόλως πρὸ πολλοῦ, ἂν καὶ ἀτε-

λῶς, μιμούμενος ὁμως τὸν ἐντιμὸν συμπατριώτην μου, τὸν συνταγματάρχην Φαβέριον, ἂν ἐμβαίνοιν ὑπὸ τὴν σημαίαν· σας, ἡμποροῦσα νὰ κατορθώσω περισσότερον ἀπὸ τὸ ν' ἀντισταθμίσω ἓνα Τοῦρκον, μαχόμενος μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν.

Πρέπει ἀκόμη ν' ἀναλάβετε, καθ' ὅσον αἱ περιστάσεις τὸ ἐπιτρέπουν, καὶ τὸ ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον σὰς ἔδωκε τοὺς τρόπους ν' ἀποσεῖσετε τὸν ζυγὸν τῆς δουλείας. Τὸ ἐμπόριον, συντρέχον τὴν γεωργίαν σας, εἶναι καὶ ἀπὸ τὰ μέσα διὰ τῶν ὁποίων θέλετε ἐμπνεύσει τὴν ἄφευκτον ἐμπιστοσύνην διὰ νὰ ὑποστηρίξετε τὴν πρὸς σὰς συμπάθειαν τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν, καὶ νὰ τὴν καταστήσετε χρήσιμον εἰς τὸν ἑαυτὸν σας. Τὰ πλοῖα, ὅσα ἐν ἔθνος παραδίδει εἰς τὸ ἐμπόριον, εἶναι βεβαίως τοῦ πρὸς τοὺς πειρατὰς μίσους τοῦ καὶ τῆς προθυμίας τοῦ νὰ ὑπερασπιζέται τὸ ἐμπόριον τῶν ξένων. Ἄν δὲν ἐμπνεύσετε τὴν ἐμπιστοσύνην ἐκείνην, δὲν θέλετε δυνηθῆ ποτε νὰ φθάσετε εἰς τὴν εὐτυχίαν, μηδὲ πιθανῶς ν' ἀποκτήσετε τὴν ἀναγκαίαν δύναμιν, διὰ νὰ ἀποφύγετε τὸν ζυγόν, ὅστις σὰς κατέθλιβεν, ἢ ἄλλον παρόμοιον.

Μετὰ δὲ τὴν γεωργίαν, τὰ πολεμικά, καὶ τὸ ἐμπόριον, ἔρχεται ἄλλη χρεια, τῆς ὁποίας δοκιμάζετε ἤδη, καὶ μὲ τὸν καιρὸν θέλετε δοκιμάσει περισσότερον, τὴν ἀνάγκην. Αὕτη εἶναι ἡ μάθησις τῶν κοινοτέρων ὁμιλουμένων γλωσσῶν.

Μὲ τοῦτο τὸ βοήθημα ἡμπορεῖτε εἰς τὰς καθημερινὰς μετὰ τῶν ξένων συναναστροφὰς νὰ ὠφελήθητε ἀπὸ τὰς συμβουλὰς των, τὰς ὁποίας θέλουν σὰς δίδει μὲ μεγάλην προθυμίαν· καὶ ἂν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς διδασκαλίας δὲν σὰς ἐξαρκῆ, θέλετε σπουδάσει τὰ συγγράμματα τῶν σοφῶν, οἵτινες κάμνουν τὴν δόξαν καὶ τὴν εὐτυχίαν τῶν φιλικῶν σας γενῶν.

Διὰ νὰ ἐπιταχύνω, ὅσον ἀπὸ μέρος μου, τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν θέλετε δυνηθῆ διὰ τῆς γνώσεως τῶν ὁμιλουμένων γλωσσῶν νὰ συμμεθέξετε εἰς τὰ καλὰ τῶν ἐπιστημῶν, σκοποὶν ἔχω νὰ διδάξω ἀμισθὶ τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν εἰς τὴν νεολαίαν σας.

Μὴν ἐκλάβετε ὡς αἰσθημα ἐθνικοῦ ἐγωισμοῦ τὴν προσφορὰν τῆς διδασκαλίας ταύτης, ἀλλ' ὡς προτίμησιν τῆς μόνης γλώσσης, τὴν ὁποίαν γνωρίζω ἀρκετὰ διὰ νὰ ἀναδεχθῶ τοῦτο τὸ ἔργον. Τὸ νομίζω εὐτυχίαν μου, ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ὀλιγώτερον ἀτελής, πιθανῶς δὲ ἡ συνηθεστέρα, κ' ἐπομένως ἡ ὠφελιμώτερα.

Τὰ παιδία, ὅσα θέλετε ἐμπιστευθῆ εἰς τὴν ἐπιμελείαν μου, θέ-

λουον ἔχει βέβαια 10 ἕως 15 χρόνους [...], ἐγὼ δὲ θέλω προσφέρει καὶ γραμματικὰς εἰς ὅσα δὲν ἔχουν.

Ἐχω χρεῖαν καὶ ἐγὼ νὰ μάθω τὴν γλῶσσαν σας καὶ ἐπῆρα ἓνα διδάσκαλον. Στείλατε λοιπὸν καὶ ἐσεῖς ὁμοίως ὅσα ἀπὸ τὰ παιδία σας δὲν ἠξεύρουσι νὰ ἀναγινώσκουν, διὰ νὰ συμμαθάνωμεν.

Ὅταν θέλωμεν εἰσθαι κατὰστασιν νὰ ἐννοῶμεν ὀλίγον, θέλομεν ἀρχίσει τὸ γράφειν, ἔπειτα τὴν Ἀριθμητικὴν καὶ τὴν Γεωγραφίαν. Κατὰ τὸ παρὸν περιοριζόμεθα μόνον εἰς τοῦτο.

Αἱ δὲ διάφοροι αὐταὶ διδασκαλίαι θέλουν γίνεσθαι κατὰ τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον.

Ἐν Αἰγίνῃ, τῇ 10 Φεβρουαρίου 1828

→

10α. ΜΗ, ΑΓΑΠΗΤΟΙ ΣΥΜΠΟΛΙΤΑΙ, ΜΗ!

Ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Κωνσταντίνου Λουκᾶ
στὴν ἐπιστολὴ τοῦ Dutroine.

Τὴν δημοσίευσεν ἡ «Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος»

[...] Δὲν εἶναι [...] ἀναξιοπάθεια εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας; Δὲν εἶναι αἰσχρὴν ἔπονείδιστος τὸ νὰ παραμελῶμεν τὴν πάτριον ἡμῶν γλῶσσαν; καὶ γλῶσσαν τοιαύτην, ἣτις ἀποτελεῖ τοὺς μεγάλους ποιητάς, τοὺς ὑψηλοὺς ρήτορας καὶ τοὺς βαθεῖς σοφοὺς τῶν πεφωτισμένων ἐθνῶν; ἣτις εἶναι ἡ πηγὴ τῆς αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ; ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζοντα ἀενάως ὅλα ὄλων ἐν γένει τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, αὐτῆς τῆς φιλοσοφίας τὰ καλά, διαχέονται ἀφθόνως εἰς τοὺς πεπαιδευμένους λαοὺς; γλῶσσαν, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτοὶ οἱ σοφοὶ Εὐρωπαῖοι κατὰ χρέος μαθάνουσι, ζητοῦντες εἰς αὐτὴν ὅλας τὰς τέχνας, ὅλας τὰς ἐπιστήμας, αὐτῆς τῆς ὑψηλῆς Ἠθικῆς τοὺς πολυτίμους μαργαρίτας, ὡς εἰς προκαταρκτικὴν πηγὴν ἀνεξάντλητον;

Ἄλλὰ τὸ ἀτόπημα ἐτι μᾶλλον ἐπαυξάνει, καὶ τὸ ἀμάρτημα πάντη ἀσύγγνωστον ἀποκαθίσταται, ἐὰν τὴν ἀπαλὴν νεολαίαν μας, συγκεκλιμένην ὑπὸ δεκαετῶν παιδῶν, καὶ δεκαπενταετῶν μειρακίσκων, οἷτινες οὔτε τὴν πάτριον γλῶσσαν τῶν γνωρίζουσιν, οὔτε ἠθικὴν

διαμόρφωσιν εἰσέτι ἔχουσιν, οὔτε τὰ τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν θρησκείας δόγματα, καθ' ὅσον ἀνήκει, ἐμυθήσαν, ἐὰν τὴν νεολαίαν μας ταύτην εἰς ἀλλογλῶσσους διαπιστεύσωμεν διὰ νὰ τὴν διδάσκωσι ξένας γλῶσσας!!! Καὶ ὅταν τὸ διαμορφοῦν ὄργανον τοῦ κοινωνικοῦ ἀνθρώπου τὰ ἦθη εἶναι ἡ γλῶσσα ὅταν αὕτη, κατὰ τὸν συνετὸν Κορραῖον, ἦ μᾶλλον κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ὅταν αὕτη τὰ κανονίζῃ, ὅποιαν, παρακαλῶ, διαμόρφωσιν, ὅποιον κανονισμόν μέλλουν νὰ λάβωσι τὰ ἦθη τοιούτων τρυφερῶν παιδῶν, ἀλλοεθνή γλῶσσαν διδασκομένων; Ὁ ἐγκέφαλος αὐτῶν εἶναι εἰσέτι ἀδιατύπωτος, καὶ ἐπομένως πανδεχῆς, ἐπιτήδειος νὰ δέχεται ὅποιανδήποτε διατύπωσιν κάμνωσιν ἐπ' αὐτοῦ αἱ προσβολαὶ τῆς ξένης γλῶσσης. Ὡστε τὰ μαθήματα αὐτῆς, βαθέως εἰς τὸν παιδικὸν ἐγκέφαλον ἐγχαρραττόμενα, μέλλουν νὰ διαφθείρωσι τὴν οὕτω πῶς ἀθλίως διδαχθησομένην ἑλληνικὴν νεολαίαν, καὶ νὰ παραμορφώσωσιν αὐτήν, ὥστε νὰ μὴ φέρῃ οὔτε ἑλληνικὸν χαρακτήρα, οὔτε τὸν τῆς ὁποίας μαθάνει γλῶσσης, ἀλλ' ἀναμφιβόλως μέλλει νὰ ἀποκατασταθῇ τέρας ἄμορφον! Καθότι, τὰ μὲν ὑπὸ τῶν γονέων εἰς τοὺς τοιούτους παῖδας ἐμπνεόμενα, καὶ ὑπὸ τοῦ κλίματος ἐμφούμενα ἦθη, ὁ ἑλληνικὸς χαρακτήρ, καὶ ἡ θρησκεία μέλλουν ἀφεύκτως νὰ διαφθεῖρονται ὑπὸ ἄλλων ἀσυνήθων ἠθῶν, ἐμπνεομένων εἰς αὐτοὺς παρά τῆς ξένης γλῶσσης ταῦτα δὲ πάλιν ὑπὸ τῶν πατριῶν ἠθῶν καὶ ὑπὸ τοῦ κλίματος ἀντιπολεμούμενα, καὶ οὐδέποτε καταπολεμούμενα, μὴ ἀμφιβάλλωμεν ὅτι μέλλουν νὰ ἀναδειξῶσι τὴν νεολαίαν ταύτην οὔτε ἑλληνικὴν οὔτε γαλλικὴν, ἢ τοιαύτην, ὁποία εἶναι ἡ διδασκομένη εἰς αὐτὴν ξένη γλῶσσα, ἀλλ' αὐτόχρομα ὀμηρικὴν χίμαιραν, καὶ «ἐτάσιον ἄχθος ἀρούρης».

Μὴ λοιπὸν, ἀγαπητοὶ συμπολίται, μὴ, δι' ἀγάπην θεοῦ, μὴ θελήσητε νὰ διαφθαρέωσι ἐπὶ τοσοῦτον τὰ ἦθη τῶν παιδῶν σας, παραδίδοντες αὐτοὺς ἄωρα εἰς ἀλλογλῶσσους διδασκάλους, διὰ νὰ μάθωσι ξένας γλῶσσας, πρὶν μάθωσι τὴν μητρικὴν των, πρὶν στηριχθῶσιν εἰς τὴν θρησκείαν των, πρὶν διαπλασθῶσι τὰ ἦθη των. [...]

Ἐκ τούτων λοιπὸν συνάγεται ἐναργῶς ὅτι ἡ ἐκ θείας Ἀποκαλύψεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν θρησκεία, τῆς ὁποίας καὶ φυλάττομεν τὰς προκαταρκτικὰς ἀρχὰς ἀνγλωσσίου, ἡ ἑλληνικὴ ἡμῶν γλῶσσα, τὸ πατρῶδες ζηλωτὸν κειμήλιον, καὶ ὁ ἑλληνικὸς χαρακτήρ, ὁ ταυτοσύμαντος μὲ ὄλων τῶν ἀρετῶν τὰ θεϊότατα ὀνόματα, ταῦτα πάντα τὰ ἐκ θεοῦ πρὸς ἡμᾶς δεδορημένα οὐράνια πλεονεκτήματα,

τὰ ὁποῖα διὰ θείας βέβαια ἐνισχύσεως ἐδυνήθημεν ἐν τῷ μέσῳ τῆς θεοστυγούς τυραννίας νὰ τὰ διατηρήσωμεν, καθ' ὅσον ἐνδέχεται, τὰ θεῖα, λέγω, ταῦτα δωρήματα, θρησκεία, γλῶσσα, καὶ ἔθνικὸς χαρακτήρ, ἐπαπειλοῦνται νὰ παραχαραχθῶσι, καὶ ἐπομένως τὸ ἔθνος ἡμῶν νὰ ἐξουθενωθῇ. Ἐπαπειλούμεθα δηλονότι νὰ πάθωμεν ἤδη εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας μας, ὅ,τι οὐτ' αὐτὸς ὁ πολυετής τῆς τυραννίας ζυγὸς ἐδυνήθη νὰ μᾶς κάμη, ἐὰν ἡ νεολαία μας, πρὶν μνηθῆ καλῶς τὴν θρησκείαν τῆς, πρὶν μάθῃ τὴν γλῶσσαν τῆς, πρὶν διαμορφωθῶσι τὰ ἦθη τῆς, δοθῆ εἰς μάθησιν γλωσσῶν ξένων.

Τῆ 20 Μαρτίου 1828, ἐν Αἰγίνῃ.

1829

11. Η ΒΑΣΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΑΝΟΡΘΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

Ψήφισμα ΙΑ' τῆς Ἐθνοσυνέλευσης τοῦ Ἄργους

Η ΕΘΝΙΚΗ Δ' ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ

Νομίζουσα ἐν τῶν κυριωτέρων χρεῶν τῆς νὰ σκεφθῆ περὶ τῶν συντελεστικῶν μέσων εἰς τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ἐπανόρθωσιν τῆς Πατρίδος·

Θεωροῦσα ὡς βάσιν τῆς ἐπανορθώσεως ταύτης τὴν διὰ τῆς ἱερᾶς Θρησκείας καὶ τῆς ὀρθῆς Παιδείας ἠθικὴν τῶν πολιτῶν διαμόρφωσιν·

Καὶ ὁμολογοῦσα τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ προμηθεύσῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἀσφαλῆ πόρον τῶν συντελούντων εἰς τοῦτο μέσων,

α.) Τοῦ νὰ βελτιώσῃ τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας·

β.) Τοῦ νὰ προικίσῃ τὸ Ὀρφανοτροφεῖον μὲ εἰσοδήματα ἀνάλογα μὲ τὸν σκοπὸν τῆς καθιδρύσεώς του·

γ.) Νὰ ἐνθαρρύνῃ τὴν πρόοδον τῆς ἀλληλοδιδασκατικῆς καὶ νὰ συστήσῃ Σχολεῖα Τυπικὰ [=πρότυπα].

δ.) Νὰ συστήσῃ Σχολεῖα ἀνωτέρας τάξεως διὰ τοὺς ἀφιερωθισμένους εἰς τὰ Ἐκκλησιαστικά, εἰς τὴν Πολιτικὴν ὑπηρεσίαν, καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν τεχνῶν, τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλολογίας·

ε.) Νὰ συστήσῃ δημοσίους τυπογραφίας·

Ψηφίζει

Α'. Δίδεται πᾶσα δύναμις καὶ πληρεξουσιότης εἰς τὴν Κυβέρνησιν νὰ συνάξῃ, ὅπως κρίνῃ ἀσφαλέστερον καὶ καταλληλότερον, ὅλας τὰς κληροδοσίας, ὅσας φιλόκαλοι ὁμογενεῖς ἐντὸς ἢ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἀφιέρωσαν, ἢ θέλουν ἀφιερώσει εἰς τὸ μετὰ ταῦτα, εἰς φιλάνθρωπα καὶ κοινωφελῆ Καταστήματα [=ἰδρύματα].

Β'. Νὰ διευθετήσῃ, μὲ τὴν σύμπραξιν τῆς Γερουσίας, τὰ ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας εὐρισκόμενα ἱερὰ καὶ φιλανθρωπικὰ Καταστήματα, ὥστε νὰ συνεισφέρουν δι' ὅλας αὐτὰς τὰς ὑπηρεσίας.

Γ'. Ἡ Κυβέρνησις θέλει συστήσει Γαζοφυλάκιον¹, ὑπὸ τὴν ἰδίαν τῆς ἄμεσον διεύθυνσιν, εἰς τὸ ὁποῖον θέλει ἀποτίθεσθαι τὰ ἀπὸ τῶν κληροδοσιῶν καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ἱερῶν Καταστημάτων συλλεγόμενα χρήματα (ἄρθρ. Α' καὶ Β'), προσδιορισμένα ἐξηρημένως εἰς βελτιώσιν τοῦ Ἱερατείου, εἰς προικισμὸν τοῦ Ὀρφανοτροφείου, εἰς ὑποστήριξιν τῶν Ἀλληλοδιδασκατικῶν Σχολείων, Σχολείων Τυπικῶν, Σχολείων ἀνωτέρας τάξεως διὰ τοὺς Ἐκκλησιαστικούς, Πολιτικούς, ἢ διὰ τοὺς ἀφιερωθισμένους εἰς τὴν σπουδὴν τῶν τε Ἐπιστημῶν, τῶν τεχνῶν καὶ τῆς φιλολογίας, καὶ εἰς σύστασιν δημοσίων Τυπογραφιῶν. [...]

Ἐν Ἄργει, τὴν 2 Αὐγούστου 1829

12. Ο ΚΥΡΙΟΣ ΥΠΑΣΤΥΝΟΜΟΣ ΖΗΤΕΙ
ΝΑ ΑΦΑΙΡΕΣΗ ΦΥΣΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑ
ΤΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Ἔγγραφο τῆς («Ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Παιδείσεως Γραμματείας») [=Ἐπουργεῖον], πρὸς τὸν Προσωρινὸν Διοικητὴν Κορινθίας

Ὁ ὑπαστυνόμος Τρικάλων, ὡς πληροφορεῖται ἡ Γραμματεία αὕτη, εἰσελθὼν προλαβόντως εἰς τὴν οἰκίαν, ὅπου ὁ διδάσκαλος Εἰρηναῖος ἐκπαιδεύει τοῦ κυρίου Σωτηράκη Νοταρᾶ καὶ ἄλλους παῖδας μερικωτέρως, ἐζήτησε νὰ διακόψῃ καὶ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν διδάσκαλον τοῦτον ἀπὸ τὸ ἔργον του.

Ὁ διδάσκαλος οὗτος ἐσυμφωνήθη ἐπὶ τούτῳ παρὰ τοῦ ἐκλαμ[πρότατου] κυρίου Πανούτζου Νοταρᾶ καὶ ἕκαστος πολίτης ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξῃ ὅποιον ἐγκρίνει διδάσκαλον πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων του. Ἄγνοεῖται, λοιπόν, διὰ ποίους λόγους ὁ κύριος ὑπαστυνόμος ζητεῖ νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ φυσικὸν τοῦτο δικαίωμα τῶν πατέρων, καθιερωμένον καὶ ἀπὸ τὸν νόμον.

Ἐὰν τοῦτο γίνεται μὲ σκοπὸν νὰ ὑποχρεωθῶσιν οἱ κάτοικοι νὰ συστήσωσι δημόσιον σχολεῖον, ἢ οἰκογένεια τῶν Νοταράδων δὲν θέλει μείνει ὀπίσω καὶ εἰς τοῦτο, προθυμουμένη νὰ συντελέσῃ εἰς τὰ κοινωφελῆ.

Ὅπως, λοιπόν, καὶ ἂν θεωρηθῇ, ὁ κύριος ὑπαστυνόμος πράττει ἔξω τῶν χρεῶν του καὶ προσκαλεῖται τὸ Διοικητήριον τοῦτο νὰ τὸν περιορίσῃ εἰς τὰ καθήκοντά του.

Ἐν Ναυπλίῳ, τὴν 4 9βρίου 1829*

* 12α. Ἀπὸ τὴν ἀπάντησιν τοῦ
Προσωρινοῦ Διοικητηρίου Κορίνθου

[...] Ὁ ὑπαστυνόμος διετάχθη προλαβόντως παρὰ τοῦ Διοικητηρίου, δυνάμει [...] διαταγῆς τῆς Γραμματείας ταύτης, νὰ ἐξετάσῃ καὶ καταγράψῃ τὴν εἰς τὰ μέρηματα τῶν πόλεων κατάστασιν τῶν σχολείων, τοὺς πόρους καὶ τοὺς νῦν ἐνεργοῦντας κατὰ τὰς πόλεις διδασκάλους, καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ τὸ Διοικητήριον. Ὅθεν, ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἔκαμε καὶ τὰς ἐξετάσεις τοῦ εἰρημένου διδασκάλου, χωρὶς νὰ πράξῃ ἢ ἐκτελέσῃ τι περὶ τούτου καὶ οἱ κύριοι νὰ ἀναφέρωνται οὕτω πως

καὶ ἡ Γραμματεία αὕτη εἰδοποιούσα τὸ Διοικητήριον, χωρὶς νὰ ἰδῇ ἢ πρόσκλησιν τῆς Ὑπαστυνομίας ἢ παῦσιν τινα τοῦ ἔργου του ἢ πράξιν τινα ἄλλην, ἐνῶ φυσικῶ τῷ λόγῳ ὁ νόμος ἀφήνει ἀπεριόριστον τὴν θέλησιν ὄλων τῶν ἀνθρώπων, πολλῶ μᾶλλον ὁ Ὑπαστυνόμος ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἐν τοιοῦτον, ἐναντίον τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ νόμου. [...]

1830

13. ΕΜΠΟΔΙΟΝ ΑΙ ΣΥΧΝΑΙ ΑΡΓΙΑΙ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΠΑΙ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Διάταγμα 353 τῆς 16 Ἰανουαρίου 1830. Ὑπογράφουν
ὁ Καποδίστριας καὶ ὁ Ν. Χρονσόγελος, Γραμματεῖς
[=Ἐπουργοὶ] ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
καὶ τῆς Δημοσίου Παιδείσεως

Θεωροῦντες πόσον ἐμπόδιον φέρουν εἰς τὴν προκοπὴν τῶν μαθητευομένων παιδῶν αἱ συχναὶ ἀργίαι καὶ διακοπαὶ τῶν μαθημάτων·

Στοχαζόμενοι ὅτι θεαρεστότερον ἔργον δὲν δύναται νὰ πράξῃ ὁ χριστιανὸς παρὰ νὰ ἐνασχολῆται ἐκπαιδευόμενος τὰ πρὸς τὸν Θεόν, πρὸς τὸν πλησίον καὶ πρὸς ἑαυτὸν χρεῖ·

Διατάττομεν

Α'. Τὰ κατὰ τὴν Ἐπικράτειαν ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολάζουσι κατὰ τὰς Κυριακὰς ἡμέρας, τὰς δεσποτικὰς καὶ θεομητορικὰς ἑορτὰς ὄλας, καὶ τὰς τῶν ἁγίων, αἱ ὁποῖαι σημειοῦνται, ὡς ἀκολουθῶς.

Ἰανουαρίου τὴν α', στ', ζ', καὶ λ' [1, 6, 7, καὶ 30].

Φεβρουαρίου τὴν β' [2].

Μαρτίου τὴν κε' [25].

Ἀπριλίου τὴν κγ' [23].

Μαΐου τὴν κα' [21].

Ἰουνίου τὴν κδ', κθ', καὶ λ' [24, 29 καὶ 30].

Ἰουλίου τὴν κ' καὶ κζ' [20 καὶ 27].

Αὐγούστου τὴν στ' καὶ ιε' [6 καὶ 15].

Σεπτεμβρίου τὴν η', ιδ', καὶ κς' [8, 14, καὶ 26].

Ἰουλίου τὴν κς' [26].

Νοεμβρίου τὴν η', ιδ', κα', καὶ λ' [8, 14, 21, καὶ 30].

Τρεῖς ἡμέρας προτοῦ καὶ μετὰ τὸ Ἅγιον Πάσχα.

Τὴν πέμπτην τῆς Ἀναλήψεως.

Τὴν πρώτην καὶ δευτέραν τῆς Πεντηκοστῆς.

Β'. Τὰς λοιπὰς ἑορτασίμους ἡμέρας, τὰς μὴ σημειουμένας ἐνταῦθα, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἱερᾶς λειτουργίας συνέρχονται οἱ μαθηταὶ εἰς τὸ σχολεῖον, καὶ μετὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ ἱεροῦ εὐαγγελίου καὶ τοῦ ἀποστόλου τῆς ἡμέρας γίνεται ἡ συνήθης παράδοσις.

Γ'. Ὡραὶ τῆς καθημερινῆς παραδόσεως διορίζονται τρεῖς πρὸ μεσημβρίας (ἀπὸ τὰς 9 ἕως τὰς 12) καὶ τοσαῦτα μετὰ μεσημβρίαν (ἀπὸ τὰς 2 ἕως τὰς 5).

Η'. Διορίζονται διακοπαὶ τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων ἀπὸ τῆς κ' [20] Ἰουλίου μέχρι τῆς α' [1] Σεπτεμβρίου. Κατ' αὐτὰς δὲ τὰς ἡμέρας, ἐξαιρουμένων τῶν ἑορτασίων τῶν ἐν τῷ παρόντι διατάγματι, γίνεται ἡ παράδοσις τῶν μαθημάτων ἕως τὸ μεσημέριον, εἰς δὲ τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἡμέρας διακοπή. [...]

14. Η ΑΚΑΜΑΤΟΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΤΗΣ ΗΜΩΝ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

*Ἀπὸ τὴν Συνοπτικὴ Ἐκθεσὴ πρὸς τὴν ἐπέβαλε
ὁ Ι. Π. Κοκκώνης, στὴν Γραμματεία [= Ἐπιτομὴ]
τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Παιδείας,
στὸ τέλος μακροῦς ἐπιθεώρησης*

[...] Τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον διδασκτικὰ καταστήματα [...] συμποσοῦνται εἰς 57, συναριθμουμένων καὶ τῶν σχολείων τῆς νήσου Ὑδρας, ὅθεν ἔτυχε νὰ διαβῶ. Τὸν ἀριθμὸν τοῦτον τῶν διδασκτικῶν καταστημάτων συμπληροῦσι μόνον τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα καὶ τὰ Ἑλληνικά, ὅσων οἱ διδάσκαλοι λαμβάνουσι μισθὸν ἐκ τοῦ δημοσίου, παρὰ τῆς Κυβερνήσεως δηλαδὴ ἢ παρὰ τῶν κοινοτήτων. [...]

Στοχαζόμενός τις τὸν ἀριθμὸν τῶν σχολείων καὶ τῶν μαθητευο-

μένων κατ' ἐπαρχίας καὶ συγκρίνων αὐτὸν μὲ τὸ πλῆθος τῶν εἰς ἑκάστην ἐνοικούντων, ἔμπορεῖ ἐκ τούτου νὰ συμπεράνη πιθανῶς, ὅτι τῶν μὲν οἱ κάτοικοι ἔχουσι πλειοτέραν φιλομάθειαν τῶν δὲ ὅτι ἀδιαφοροῦσι πρὸς τὴν παιδείαν. Πλὴν ἔμπορῶ πρὸς τοῦτο νὰ εἶπω μετὰ βεβαιότητος ὅτι, καθ' ὅλην τὴν Πελοπόννησον, πολλὰ ὀλίγοι ἄνθρωποι εὐρίσκονται τὴν σήμερον ἀδιαφοροῦντες τῷ ὄντι πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων των. Ἄν δὲ τινες ἐπαρχίαι εὐρίσκωνται ἔχουσι ὀλιγώτερα κατ' ἀναλογίαν τοῦ πλῆθους καὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν σχολεία, τοῦτο πρέπει νὰ ἀποδοθῇ, ποῦ μὲν εἰς τὴν ὅποιαν ἔχουσιν ἔλλειψιν οἱ κάτοικοι τῶν ἀναγκαίων μέσων, ποῦ δὲ εἰς τὴν ὑπερφιλανθίαν καὶ τὸν φθόνον ὀλίγων τινῶν ἰδιοτελῶν, οἵτινες, θέλοντες ὡς μονόφθαλμοι νὰ βασιλεύουσι τῶν τυφλῶν, ψυχραίνουσι τὸν ζῆλον τῶν ἀπλουστέρων, διαβάλλοντες εἰς αὐτοὺς τὴν παιδείαν. Ἡ δικαία καὶ χριστιανικωτάτη ἀρχή, τὴν ὅποιαν ἡ Σ. ἡμῶν Κυβέρνησις ἔλαβεν ὡς βάσιν τοῦ νὰ διαδώσῃ εἰς ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς Ἕλληνας τὴν στοιχειώδη κἄν προπαιδείαν, θέλει σηκώσει ἀπὸ τὸ μέσον τὸ δυσαναλογοῦν τοῦτο ἢ δὲ πατρικὴ αὐτῆς κηδεμονία εἰς τὴν ἐξ Ἰσοῦ προεκπαίδευσιν τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος, θέλει ἀποκόψει καὶ τῆς αἰσχροῦς ὑπερφιλανθίας τὸν φθόνον καὶ τὰς διαβολάς.

Ἐν γένει ὁ ζῆλος τῶν γονέων πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων των εἶναι ἐνθερμος ἢ φιλομάθεια τῶν νέων μεγάλη καὶ ὁ ἔρωσ τῶν ἀνδρῶν πρὸς τὴν σπουδὴν διακαέστατος. Πατέρες ἀμαθεῖς καὶ ἀπλοικοὶ συντρέχουσι μὲ πολὺν ζῆλον εἰς τῶν σχολείων τὴν σύστασιν, διὰ νὰ μὴ ἀφῆσσι, λέγουσι, τὰ τέκνα των, ὅτε τὸ ἔθνος των εἶναι ἐλεύθερον, τυφλά, ὡς ἔμειναν αὐτοὶ ὑπὸ τὴν δουλείαν. Νεανίαι ἡβῶντες ἴστανται πρόθυμοι κατὰ χορείας μὲ τὰ παιδάρια εἰς τ' ἀλληλοδιδασκτικὰ, διὰ νὰ μάθωσιν ὅτι καὶ ἐκεῖνα καὶ ἄνδρες νεόνυμφοι κατεχόμενοι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ἔρωτος τῆς παιδείας ἢ ὑπὸ τῶν τοῦ παστοῦ θελημάτων, συγκάθηται ἐξ Ἰσοῦ μὲ τοὺς παῖδας εἰς τὰ θρανία τῶν σπουδαστηρίων, διὰ νὰ διδαχθῶσι καὶ αὐτοὶ τοὺς λόγους καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν εὐκλεῶν προπατόρων των.

Ὅταν στοχασθῶμεν ὅτι πρὸ δύο ἡδὴ ἐτῶν κατεπατεῖτο ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἡ γῆ τῆς Πελοποννήσου ὅτι οἱ χωρικοὶ μολὶς ἀνήγειραν τὰς κατακαυμένας καλύβας των ὅτι αἱ πόλεις μὲς ὄλαι ἐν γένει φέρουσιν ἔτι τοῦ ἐχθρικοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σιδήρου τὰ τραύματα καὶ τὰς τέφρας ὅτι στερούμεθα ἀπάντων, ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἡμῶν, ἐν

ἐνὶ λόγῳ, ἔχει νὰ δημιουργήσῃ τὰ μέσα καὶ νὰ μορφώσῃ καὶ τοὺς ἐνεργητὰς αὐτῶν, πρέπει, νομίζω, νὰ εὐχαριστηθῶμεν καὶ νὰ εὐχαριστήσωμεν τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν διὰ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκονται τὴν σήμερον τὰ τῆς δημοσίου ἡμῶν ἐκπαιδεύσεως, καὶ νὰ λάβωμεν τὰ παρόντα ἀγαθὰ ὡς ἀγαθοὺς ἀγαθῶν ἄλλων μεγαλύτερων εἰς τὸ μέλλον προδρόμους.

Ἡ ἀκάματος ἐπιμέλεια τῆς Σ. ἡμῶν Κυβερνήσεως πρὸς τὴν ἠθικὴν τῶν Ἑλλήνων ἀναγέννησιν· ὁ ἐνθερμος ζήλος καὶ οἱ ἀγῶνες αὐτῆς πρὸς τὸν φωτισμὸν τῶν νέων μας· ὁ πόθος τῶν πατέρων πρὸς τὴν ἠθικὴν βελτίωσιν τῶν τέκνων τῶν· τὸ ἀγχίνου καὶ φιλομαθὲς τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας· ἡ φιλοτιμία καὶ ἡ συνδρομὴ τέλος ὅλων τῶν ἀνδρῶν, ὧν ἡ καρδιά δὲν εἶναι ἀναίσθητος εἰς τὴν εὐκλειαν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, οὐδ' εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς σημερινῆς, θέλουσιν ἀποδώσει ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ὅλα τ' ἀγαθὰ, ὅσα πολλοὺς αἰῶνας ἡ δουλεία καὶ ἡ ἀπαιδευσία τὸν ἐστέρησαν καὶ καταστήσει αὐτὸν ἐφάμιλλον μὲ τοὺς νῦν φωτισμένους λαοὺς τῆς Εὐρώπης.

Ἐν Αἰγίνῃ, τὴν 31 Δεκεμβρίου 1830

1831

15. ΠΡΑΓΜΑ ΑΠΡΟΣΔΟΚΗΤΟΝ ΚΑΙ ΞΕΝΟΝ

Ἐκθεσὴ τοῦ Α. Μουστοξύδη, «Προέδρου τῆς ἐπὶ τοῦ Ὁρφανοτροφείου Ἐπιτροπῆς, Διευθυντοῦ καὶ Ἐφόρου τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου καὶ Ἐφόρου τοῦ Κεντρικοῦ Σχολείου» πρὸς τὸν «Γραμματέα [= Ὑπουργὸς] ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Παιδείσεως»

Πρᾶγμα πάντῃ ἀπροσδόκητον καὶ τῶν ἡμετέρων ἐλπίδων ξένον ἀναγκάζομαι μὲ ἄκραν λύπην τῆς ψυχῆς μου νὰ ἀναγγεῖλω εἰς τὴν Κυβέρνησιν, πνεῦμα δηλαδὴ ἀταξίας καὶ ἀπειθείας, τὸ ὁποῖον

ἐξαίφνης ἀναφανέν ταραττεῖ τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν τοῦ Κεντρικοῦ σχολείου¹.

Τὴν παρελθούσαν βραδυνὴν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἐνῶ μαθηταὶ τινες ἐχόρευον μὲ μερικοὺς στρατιώτας ἐνώπιόν τινος στεφανηφόρου εἰκότος ἀνεγερθείσης εἰς τιμὴν τῆς Αἵτου] Ἐξοχότητος τοῦ Κυβερνήτου Ἰωάννου Καποδίστρια]², ἐγεννήθη ἔρις μεταξὺ αὐτῶν καὶ δύο νέων Ἀθηναίων, τοῦ μὲν ὑπαλλήλου τῆς τυπογραφίας, τοῦ δὲ διδασκάλου εἰς τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον τῶν Ψαριανῶν³. Ἀπὸ τὴν λογομαχίαν κατήντησαν εἰς χειρομαχίαν καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἔδειρε ἓνα τῶν μαθητῶν. Ἐκ τοῦ συμβάντος τούτου ἔλαβαν ἀφορμὴν τινὲς κακόβουλοι νὰ διεγείρωσι τοὺς νέους, οἵτινες ὤρμησαν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς κυρίας Λιανοσταφίδα, ἀδελφῆς τοῦ Ἀθηναίου, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἑκατοικοῦσε καὶ ἐβίβασαν τὰς θύρας τῆς διὰ τὸν ζήτησιν καὶ ὤρμησαν ἔπειτα βιαίως εἰς τὸν οἶκον τῆς Δημογεροντίας τῶν Ψαριανῶν, διὰ νὰ ζητήσιν τὸν ἀλληλοδιδασκτικόν. Ἦλθαν ἀκολούθως περὶ τὴν 9ην ὥραν εἰς τὴν οἰκίαν μου, διὰ νὰ ἀναφέρουν εἰς ἐμὲ τὰ παράπονά των. Ἐπροσπάθησα νὰ τοὺς ἡσυχάσω· καὶ ἐκάλεσα τὸν ἀστυνόμον διὰ νὰ φυλακίσῃ τοὺς δύο Ἀθηναίους, ὡς πρωταίτιους τῆς ταραχῆς. Ἐφυλακίσθησαν καὶ κατὰ τὸν ὄργανισμὸν τῆς διαδικασίας θέλουσιν περάσειν εἰς τὸν Εἰρηνοδικὴν. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν εἰς τὴν μίαν ὥραν μετὰ τὸ μεσημέριον, πέντε ἢ ἕξι μαθηταί, ὡς ἀρχηγοὶ τῶν ἄλλων, ἐσήμαναν τὸν κώδωνα τῆς Ἐκκλησίας, ἐσυναξαν τοὺς μαθητὰς καὶ ἐσυμφώνησαν ἀναμεταξὺ των, νὰ μὴ παρευρεθῶσι πλέον εἰς τὰ μαθήματα, ἐὰν πρῶτον δὲν ἦθελε τοὺς δοθῆν ἰκανοποίησις, καὶ εἶπαν εἰς τοὺς διδασκάλους νὰ μὴ ἔλθωσιν εἰς τὸ σχολεῖον, διότι ἦθελαν τὸ εὐρεῖν εὐκαιρον. Ἐγὼ ἔτρεξα ἐν τῷ ἅμα καὶ ἐνόμισα τοῦ χρέους μου νὰ παρακινήσω τοὺς διδασκάλους νὰ παραδώσουν, καὶ ἂν εὕρισκαν ἀκροατὰς μόνον τὰ τεῖχη. Ὡμίλησα τοὺς νέους προτρέπων αὐτοὺς νὰ δώσουν παράδειγμα μετριότητος καὶ πειθαρχίας, νὰ συμμορφω-

1. Τὸ Κεντρικὸν Σχολεῖον ἰδρύθηκε στὴν Αἰγίνα τὸν Νοέμβριον τοῦ 1829 γὰρ νὰ μορφωθῶν ἐκεῖ, σύμφωνα μὲ τὴν ἀνακοίνωσιν ποὺ δημοσιεύθηκε στὴν «Γενικὴ Ἐφημερίδα» στίς 7 Δεκεμβρίου 1829, «οἱ μέλλοντες νὰ διευθύνωσι τὰ τυπικά [= πρότυπα] σχολεῖα διδάσκαλοι, τὰ ὁποῖα θέλουσιν συστηθῆ ἀκολούθως εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἐπικρατείας».

2. Προφανῶς γὰρ νὰ τιμηθῆ ἡ ὀνομαστικὴ του ἑορτῆς.

3. Στὴν Αἰγίνα εἶχαν καταφύγει πάρα πολλὰς οἰκογένειες Ψαριανῶν προσφύγων.